

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
STEINHARDT, NICOLAE

Jurnalul fericirii / N. Steinhardt ; postf. și repere bio-bibliografice de Virgil Bulat - Rohia : Editura Mănăstirii Rohia, 2005
ISBN 973-87153-0-X

1. Bulat, Virgil (postf.)

821.135.1-94

©Mănăstirea Rohia
Rohia nr. 18
cod 435.612, Maramureș
www.manastirea-rohia.ro
cancilarie@manastirea-rohia.ro

ISBN: 973-87153-0-X

Tehnoredactor: Nicolae-Dragoș Kerekeș

N. Steinhardt

Jurnalul fericirii

Postfață și repere bio-bibliografice de
VIRGIL BULAT

După ștarea închisă a roazi, după lăuntricile bătăi deschisări este nevoie să se întoarcă la viață.

Prietenul Nicodim Andreescu, într-o scrisoare trimisă pe e-mail, că nu avea ce să facă în cadrul unei reuniuni de călugări și să intre în o altă sală unde să se întâlnească cu un prieten de cînd a învățat limba română și care se numea Virgil. Recunoscător și înțelept un mort ca el poate să devină totuști atât de multă vîrstă.

Înțeleg că într-o lăuntrică de călugări să se întâlnească și să vorbească în limba română este foarte dificil, chiar imposibil.

Înțeleg că într-o lăuntrică de călugări să se întâlnească și să vorbească în limba română este foarte dificil, chiar imposibil.

EDITURA MĂNĂSTIRII ROHIA

Rohia, 2005

CUPRINS

PS Justinian Chira, În loc de Cuvânt înainte	5
PS Justin Sigheteanul, Argument	9
Jurnalul fericirii	13
Note	413
Lista prescurtărilor onomastice	417
N. Steinhardt, Autobiografie	420
Virgil Bulat, Repere bio-bibliografice	424
Virgil Bulat, Apariții postume	432
Opinii despre N. Steinhardt	
și despre <i>Jurnalul fericirii</i>	436
Virgil Bulat, Lecția <i>Jurnalului fericirii</i>	439
Arhim. Mina Dobzeu, Ce reprezintă botezul	
lui Nicolae Steinhardt?	454

Părintii de astăzi ai mănăstirii Rohia, au socotit că sunt datori să adune la un loc toată opera Părintelui Nicolae, atât cea religioasă cât și cea laică și să o editeze în editura proprie sub titlul: *Opera integrală N. Steinhardt*. Lucru pe care l-au și pornit cu prima și cea mai importantă dintre lucrări, *Jurnalul fericirii* și se va continua cu celealte titluri până la publicarea lor integrală.

La prima apariție în Editura mănăstirii, păstrând textul integral al *Jurnalului*, vom adăuga în loc de Cuvânt înainte, cuvântarea P.S. Justinian de la înmormântarea Părintelui Nicolae, (argumentul), autobiografia și mărturisirea Părintelui, aflate în arhivele mănăstirii, textul în xerocopie din „Cartea de aur” scris la prima vizită în 1973, precum și câteva imagini reprezentative cu Părintele, monah în Mănăstirea Rohia. Toate acestea vor avea darul să întregească imaginea monahului Delarohia, din care nu pot lipsi următoarele:

1. Nicolae Steinhardt, omul de cultură, eseistul și criticul literar.
2. N. Steinhardt evreul convertit la ortodoxie și monahul cărturar.
3. *Jurnalul fericirii* testament – mărturisire de credință.
4. Rolul Mănăstirii Rohia – așezământul care a ocrotit atât autorul cât și opera și i-a oferit liniștea necesară pentru a trăi și scrie.

Pentru toate lui Hristos slavă!

Mănăstirea Rohia
Sf. Ierarh Nicolae
6 decembrie 2004

† Justin Hodea Sigheteanul
Arhiereu - vicar

TREI SOLUȚII

Testament politic

Pentru a ieși dintr-un univers concentraționar – și nu e neapărat nevoie să fie un lagăr, o temniță ori o altă formă de încarcerare; teoria se aplică oricărui tip de produs al totalitarismului – există soluția (mistică) a credinței. Despre aceasta nu va fi vorba în cele ce urmează, ea fiind consecința harului prin esență selectiv.

Cele trei soluții la care ne referim sunt strict lumești, au caracter practic și se înfățișează ca accesibile orișcui.

Soluția întâi: a lui Soljenițan

În *Primul cerc*, Alexandru Isaievici o menționează pe scurt, revenind asupră-i în volumul I al *Arhipelagului Gulag*.

Ea constă, pentru oricine pășește peste pragul Securității sau altui organ analog de anchetă, în a-și spune cu hotărâre: în clipa aceasta chiar mor. Îi este permis a-și vorbi consolându-se: păcat de tinerețele ori vai de bătrânețele mele, de nevasta mea, de copiii mei, de mine, de talentul ori de bunurile ori puterea mea, de iubita mea, de vinurile pe care n-am să le mai beau, de cărțile pe care n-am să le mai citesc, de plimbările pe care n-am să le mai fac, de muzica pe care n-am să o mai ascult etc. etc. etc. Dar ceva e sigur și ireparabil: de-acum încolo sunt un om mort.

Dacă așa gândește, neșovăitor, insul e salvat. Nu i se mai poate face nimic. Nu mai are cu ce fi amenințat, sătantat, amăgit, îmbrobodit. De vreme ce se consideră mort nimic nu-l mai sperie, îmbrobodi, atrage, ațâta. Nu mai poate fi *amorsat*. Nu mai are – fiindcă nu mai speră, fiindcă a ieșit din lume – după ce jindui, ce păstra sau redobândi, pe ce își vinde sufletul, liniștea, onoarea. Nu mai există moneta în care să-i poată fi achitat prețul trădării.

Se cere însă, firește, ca hotărârea să fie *fermă*, definitivă. Te declari decedat, primești a te încobi morții, desființezi orice speranță.

Te poti regreta, ca doamna d'Houdetot, poți regreta, însă această sinucidere morală și prin anticipație nu dă greș. Riscul unei cedări, al consumării la denunț, al unei recunoașteri fanteziste a pierit cu desăvârșire.

Soluția a doua: a lui Alexandru Zinoviev

Este cea găsită de unul din personajele cărții *Înălțimile găunoase*. Personajul e un om Tânăr, prezentat sub porecla alegorică *Zurbagiul*. Soluția stă în totala neadaptare în sistem. *Zurbagiul* nu are domiciliu stabil, nu are acte în regulă, nu e în câmpul muncii; e un vagabond, e un parazit, e un coate goale și o haimana. Trăiește de azi pe mâine, din ce i se dă, din ce pică, din te miri ce. E îmbrăcat în zdrențe. Muncește pe apucate, uneori, când și dacă i se ivește prilejul. Își petrece mai toată vremea în pușcării ori lagăre de muncă, doarme pe unde apucă. Hoinărește. Pentru nimic în lume nu intră în sistem, nici măcar în cea mai neînsemnată, mai păcătoasă, mai neangajantă slujbă. Nici măcar păzitor la porci nu se bagă, neurmând pilda eroului unei nuvele a lui Arthur Schnitzler: acela, obsedat de frica de răspundere, sfârșește porcar. NU, *Zurbagiul* s-a proiectat (în stil existențialist) odată pentru totdeauna câine de pripas, capră râioasă, călugăr budist cerșetor, smintit, nebun pentru (întru) libertate.

Un asemenea om, aflat în marginea societății, e și el imun: nici asupra lui nu au de unde exercita presiuni, nu au ce-i lua, nu au ce-i oferi. Îl pot oricând închide, hărțui, disprețui, batjocori: dar le scapă. Odată pentru totdeauna a consumat a-și trăi viața conform exemplului și modelului unui perpetuu azil de noapte. Din săracie, neîncredere, neseriozitate și-a făcut un crez; se asemănă unul animal sălbatic, unei fiare jigărite, unui tâlhar la drumul mare. E Ferrante Palla al lui Stendhal. E Zacharias Licher al lui Matei Călinescu. E un iurodivâi laic, un drumeț neplăcut (iar Wotan coborând pe acest pământ ce nume poartă? *Der Wanderer*), un jidov rătăcitor.

Și-i slobod la gură, vorbește de istov, dă glas celor mai primejdioase anecdotă, nu știe ce-i respectul, toate le ia de sus, spune ce-i trece prin minte, rostește adevăruri pe care ceilalți nu-și pot îngădui să le șoptească. E copilul din povestea regelui gol, a lui Andersen. E bufonul regelui Lear. E lupul din fabula – și ea îndrăzneață – a lui La Fontaine: habar nu are de zgardă. E liber, liber, liber.

Soluția a treia: a lui Winston Churchill și Vladimir Bukovski

Ea se rezumă: în prezența tiraniei, asupririi, mizeriei, nenorocirilor, urgiilor, năpastelor, primejdiiilor nu numai că nu te dai bătut, ci dimpotrivă scoți din ele pofta nebună de a trăi și de a lupta.

În martie 1939, Churchill îi spune Marthei Bibescu: „Va fi război. Praf și pulbere se va alege din imperiul britanic. Moartea ne pândește pe toți. Iar eu simt că întineresc cu douăzeci de ani”.

Cu cât îți merge mai rău, cu cât sunt greutățile mai imense, cu cât ești mai lovit, mai împresurat ori mai supus atacurilor, cu cât nu mai întrevezi vreo nădejde probabilistică și rațională, cu cât cenușiul, întunericul și vâscosul se intensifică, se puhăvesc și se încolăcesc mai inextricabil, cu cât pericolul te sfrunteează mai direct, cu atât ești mai dornic de luptă și cunoști un simțământ (crescând) de inexplicabilă și covârșitoare euforie.

Ești asaltat din toate părțile, cu forțe infinit mai tari ca ale tale: lupi. Te înfrâng: le sfidezi. Ești pierdut: ataci. (Așa vorbea Churchill în 1940). Râzi, îți ascuți dinții și cuțitul, întinerești. Te furnică fericirea, nespusă fericire de a lovi și tu, fie chiar infinit mai puțin. Nu numai că nu deznașdăduiești, că nu te declari învins și răpus, dar și guști din plin bucuria rezistenței, a împotrivirii și încerci o senzație de năvalnică, dementă voioșie.

Soluția aceasta, firește, presupune o tărie de caracter excepțională, o concepție militară a vieții, o formidabilă îndârjire morală a trupului, o voință de oțel înnoblat și o sănătate spirituală adamantină. E probabil că presupune și un duh sportiv: să-ți placă bătălia în sine – încăierarea – mai mult decât succesul.

E și ea salutară și absolută, deoarece e bazată pe un paradox: pe măsură ce ei te lovesc și-ți fac mai mult rău și-ți impun suferințe din ce în ce mai nedrepte și te încolțesc în locuri mai fără de ieșire, tu te veselești mai tare, tu te întărești, tu întinerești!

Cu soluția Churchill se identifică și soluția Vladimir Bukovski. Bukovski povestește că atunci când a primit prima convocare la sediul KGB n-a putut închide un ochi toată noaptea. Firesc lucru, își va spune cititorul cărții sale de amintiri, cum nu se poate mai firesc: nesiguranța, frica, emoția. Dar Bukovski urmează: n-am mai putut dormi de nerăbdare. Abia aşteptam să se facă ziua, să fiu în fața lor,

să le spun tot ce cred eu despre ei și să intru în ei ca un tanc. Fericirea
mai mare nu-mi puteam încăpui.

Iată de ce n-a dormit: nu de teamă, de îngrijorare, de emoție. Ci de nerăbdarea de a le striga adevărul de la obraz și de a intra în ei ca un tanăr!

Cuvinte mai extraordinare nu cred să se fi pronunțat ori scrise vreodată în lume. și mă întreb – nu pretind că e aşa cum spun eu, nu, cătuși de puțin, mă întreb doar, nu pot să nu mă întreb – dacă nu cumva universul acesta, cu toate roiurile lui de galaxii cuprinzând fiecare mii ori milioane de galaxii fiecare cu miliarde de sori și cel puțin câteva miliarde de planete în jurul acestor sori, dacă nu cumva toate spațiile, distanțele și sferele acestea măsurate în ani-lumină, parseci și catrilioane de mii de mile, toată viermuirea aceasta de materie, aștri, comete, sateliți, pulsari, quasari, găuri negre, pulberi cosmice, meteori, mai știu eu ce, toate erele, toți eonii, toate timpurile și toate continuumurile spațio-temporale și toate astrofizicile newtoniene ori relativiste au luat ființă și există numai pentru ca să fi putut fi exprimate aceste cuvinte ale lui Bukovski.

Concluzie

Tusteile soluții sunt certe și fără gres.

Altele pentru a ieși dintr-o situație-limită, dintr-un univers concentraționar, din mrejele unui proces kafkian, dintr-un joc de tip domino, labirint sau cameră de anchetă, din teamă și panică, din orice cursă de șoareci, din orice coșmar fenomenal nu știu să existe. Numai acestea trei. Însă oricare din ele e bună, suficientă și izbăvitoare.

Luați aminte: Soljenițan, Zinoviev, Churchill, Bukovski. Moartea consumată, asumată, anticipată, provocată; nepăsarea și obrăznicia; vitejia însotită de o veselie turbată. Liberi sunteți să alegeti. Dar se cuvine să vă dați seama că – lumește, omenește vorbind – altă cale de a înfrunta cercul de fier – care-i în bună parte și de cretă (vezi *Starea de asediul* a lui Camus: temeiul dictaturii e o *fantasmă*: frica) – e foarte îndoiefulnic să găsiți.

Veți protesta, poate, considerând că soluțiile subînțelegeri formă de viață echivalentă cu moartea, ori mai rea ca moartea ori implicând riscul morții fizice în orice clipă. Asta aşa este. Vă mirați? Pentru că nu l-ați citit pe Igor Safarevici, pentru că încă nu ați aflat că totalitarismul nu e atât încheierea unei teorii economice, biologice ori

sociale cât mai ales manifestarea unei atracții pentru moarte. Iar secretul celor ce nu se pot încadra în hăul totalitar e simplu: ei iubesc viața, nu moartea.

Moartea, însă, cine, Singur, a învins-o? Cel ce cu moartea o a călcat.

Nicolae Niculescu *

* E inutil, credem, a explica rațiunea adoptării acestui pseudonim. Reamintim că textul fusese destinat unei circulații mai mult sau mai puțin restrânse. E, de asemenea, inutil a insista asupra legăturii intrinseci dintre cele două testamente ale lui N. Steinhardt. Cuvântul era pentru el doar o expresie a faptei.

Creion și hârtie nici gând să fi avut la închisoare. Ar fi aşadar nesincer să încerc să susține că „jurnalul” acesta a fost ținut cronologic; e scris *après coup*, în temeiul unor amintiri proaspete și vii. De vreme ce nu l-am putut insera în durată, cred că-mi este permis a-l prezenta pe sărite, aşa cum, de data aceasta în mod real, mi s-au perindat imaginile, aducerile aminte, cugetele în acel puhoi de impresii căruia ne place a-i da numele de conștiință. Efectul, desigur, bate înspre artificial; e un risc pe care trebuie să-l accept.

Cred, Doamne!
Înță necredinței mele.
Marcu 9, 24

Ianuarie, 1960

— Un pahar? N-am spart nici un pahar... Nu țin minte...

Acesta mi-e răspunsul... și cu adevărul nu țin minte. Sau totuși l-am spart? În August, de ziua ei și a mea? Sau nu l-am spart? Nu știu. Ba da, știu. Desigur că l-am spart. În August, seara, la masă, ușile înspre terasă larg deschise. Dar totodată parcă nici nu-mi reamintesc. Țin și nu țin minte. Totul în *decorul* acesta ireal și subtil, cu grija ticiuit, mă îndeamnă să mă refugiez în confuzie și să mă pierd în tulburare: și privirile ei, calde și compătimitoare, și privirile lor, îscusite și galeșe. Toboganul consumării se desfăsoară lin înaintea mea; n-am decât să mă las să luncesc.

Aș putea să jur că nu-mi aduc aminte – în deplină bună credință; cu toate că-mi dau seama că aşa s-au petrecut lucrurile, cum le repetă ea – un pahar de cristal, frumos – cu precizia memoriei unui Computer, cu fidelitatea benzii de magnetofon, cu ipocrita sficiune a elevului sărguincios care știe prea bine lecția. Mă uit la ea – e ea, dar ca în vis; face lucruri neașteptate, vorbește *altfel*; și, sincronic cu ea, și lumea e *alta*, e suprarealistă. Uite, asta e suprarealismul: obiectele, aceleași, cunosc altă orânduire, au altă finalitate. Va să zică se poate și *așa*. Acum, da, ceainicul e o femeie, soba e un elefant... Max Ernst, Dali, Duchamp... Dar și *Strigătul* lui Munch, îmi vine să zbier, să mă deștept din coșmar, să mă întorc pe vechiul nost' pământ, bun și bland, unde, cuminți, lucrurile sunt ceea ce știm că sunt și răspund menirii pe care le-o atribuim din totdeauna... Aș vrea să ies din orașul acesta neliniștit al lui Delvaux, din câmpul acesta al lui Tangy, cu membre despicate, moi și reîntregite după afinități bizare, după împerechieri *altele* decât cele statornicite la noi... *La noi*, pe pământ. Aici nu poate fi pământul. Asta nu-i ea. Decorul astă dostoievskian și expresionist nu poate ființa aievea... Mă înșel, mă *semeșesc*: îmi dau ifose, imaginez desigur scena aceasta delirantă de dragul unui rol pe care mi-ar plăcea să-l joc...

La urma urmei nici nu știu bine de l-am spart sau nu. Din cristal, gros. Dacă recunosc că l-am spart, spun adevărul (adevărul *obiectiv*) și, odată ce am rostit adevărul, trebuie să merg mai departe și să recunosc totul și deci că Nego a vorbit dușmănos. (Asta-i tot scopul ședinței acesteia de anchetă nocturnă, în care ea mă apără cu atâta suspectă grijă,

îmi intinde atât de amical prăjina de salvare; căci ea, vrednică de nota maximă la memorizare și incapabilă de a uita vreun amănunt, iată că *sare rândurile* când e vorba de mine și vorbele mele de atunci le trece sub tacere ori le citează trunchiat și răspunde: „Cine le-a spus? nu-mi pot reaminti. Cineva, careva dintre cei prezenți, știu doar că s-au pronunțat...” Acest „s-au” impersonal și neutru, ca-n logistică și-n structuralism, căt e de complice la adresa mea și cum mă înjoiesește.)

— Așadar, vorbind, intru în claritate și adevăr și nu mai există cotlon unde să mă pot piti, pășesc în zona de lumină, ascunzișurile dispar instantaneu. Ori, dacă nu-mi aduc aminte, dacă fac psihic gestul destinderii și relaxării, mă pierd în fumul confuziei, mă rătăcesc în neaducerea aminte, mă dau pradă dulcelui delir al evanescenței și atunci *recunosc*, recunosc pentru că acum totul îmi este egal, pentru că totul e cenușiu și aidoma, pentru că nimic nu are însemnatate și precizie. Pătrund în lumea nouului roman și a literaturii fără personaje: a lui SE, a lui EI și a CELOR LALȚI, unde EUL și SINELE pier, se confundă în mulțimea nediferențiată. Personalitatea (ce-i aia?) se cerne mărunt, se fărâmitează, trece toată prin sită.

Oricum aș face, sunt pierdut.

Ești pierdut, ești pierdut, mă leagănă duiosul balansoar al cedării și oboselii, al scârbei, al uimirii, al prieteniei recunoscătoare. (Ea face doar tot ceea ce poate face. Vrea să mă ajute. În fațetele cristalului scilipesc lumânările de pe masa festivă.)

Sunt pierdut și pentru că asta trebuia să-mi fie soarta – asta, nu alta. Oare nu-s un mânjat, un ratat, un îmbătrânit în concesii și cedări, în rușinatul mânii, în supărări grotesci, în zvânciri de invidie, de mândrie săngerândă, de poftă mereu treze, satisfăcute dar niciodată măret și pe deplin, mereu ciuntite, nu-i locul meu firesc printre murdării, printre căldicei, haznaua asta odihnitoare a renunțării și supunerii, a confirmării adevărului adevărul nu-i ea capătul logic al unor lungi purulențe? La ce bun să mă mai amângesc pe drumurile depărtate ale mândriei și demnității? Inaccesibile. Calea-i barată definitiv.

Ce-are a face dacă l-am spart sau nu? Are. Ceva îmi spune stăruitor că are. Stăruitor, dar în surdină. Înțeleg prea bine – din ce în ce mai bine pe măsură ce lunga confruntare merge înainte cu oblojite mănuși – că acum se ia hotărârea, că de aici se va declanșa totul. Si drăcovenia e că oricum aș suci-o tot prinț în capcană rămân. Ori pe calea adevărului ori pe a lunecării în ceață desertăciunii, tot pierdut sunt, tot va trebui să recunosc. Atâtă doar să mă îmbie mai amețitor și parcă mai cu îndurare calea neaducerii aminte, calea confuziei, unde toate-s egale și lipsite de sens, de importanță.

Sunt pierdut!

Pierdut? A! nu. Iată că din fundurile Pantelimonului și ale Cluceresei îtru ale mahalalei și satului – mijește deodată un alt gând, o a treia soluție.

A! nu, umilința cedării e de la diavol. În jur nu-i ceată, în mine nu-i delir: sunt în plină realitate, ce văd e adevărat. Pantelimonul și Clucereasa îmi șoptesc – asemenea unor colegi de nădejde care *suflă* precis: ce, te lași prinț de fantasmagorie? Ia vino-ți în fire. Da, ea. Da, totul e adevărat. Să fii calm și cinic șiabil. Repetă, abil. Da, există, mai există o negândită a treia soluție. Datoria ta în clipa asta e să fii vulgar de calm, de îndemânamec, de nepăsător. Fii țaran, ovreiașule. Fii mahalagiu. *Nea Matache* pe care l-a furat slujnica; *nea Pană gâlcevosu* pe care vrea să-l înșele vecinul; *nea Ionică* pe care consoarta nu-l duce de nas; *unchieșul Pandele* încurcă lume, *moș Urcan bâtrânul* la care fărțiile nu țin. Nu sunt pe Venusberg și asta nu-i noaptea Valpurgiei. Sunt într-un birou de anchetă al Securității, pe calea Plevnei (degeaba, punându-mi ochelarii negri, m-ati învărtit cu mașina prin curtea Malmaison), și astă-i T., care a trecut de partea lor... De ce? Cum oare? Nu se poate! De ce, nu știu și nici nu mă interesează, iar cât privește imposibilitatea, iată că se poate. Să nu fiu scolastic, undelemnul îngheță, orice ar spune Aristotel.

Paharul? Desigur că știu. Desigur că l-am spart. (Un gest stângaci și cât de rușinat m-am simțit. A, cioburile nu aduc noroc decât pe nemțește.) Dar singura mea datorie acum e să fiu calm, isteț și încăpățanat. Dur. Tare de cap. Ursuz. Laconic. Îmbufnat.

Soluția a treia. Nici nu recunosc că l-am spart, nici nu mă las pradă amețelii. Nici tu prostia friciei, nici tu vraja buimăcirii. Ci altceva: minciuna. Minciuna liniștită și pricepută.

Asta-mi rămâne, asta e calea a treia; să fiu țaran deștept și mahalagiu viclean. Calm și dârz. La înălțimea lor. A ei și a lor. Nu mai sus. Nu-mi aduc aminte, punct și gata. Și nu știu. Și tac. Și amuțesc. Nu recunosc. Nu cedezi. Nu știu, *dom'le*. Nu-mi aduc aminte de nimic. Ca un țap logodit. Nici în pat nici sub pat. Nici în car nici în căruță. Ca fasolea în ziua de Paști. *Nea Lache* la iarmaroc: nu lasă nici o pară din preț; *nea Simache* la judecată: nu se lasă el înfundat. *Nea Gruia* la tocmeală: nu și nu și iar nu.

Iată a treia soluție – neașteptată și stranie: minciuna. Minciuna binecuvântată, șoptită de Hristos. (Hristos: El e, nu m-a uitat, bat clopoțele toate. Voi fi al Lui. Sunt al Lui. Al Lui am fost mereu. În cea mai infimă dintre fracțiuni de secundă al Lui devin pentru totdeauna.) Minciuna nerușinată, domoală, cât mai șicnită. *Feciorul lui nea Tache vameșul*. Tata la plecare: să nu fii jidă fricos, să nu te caci în pantaloni. Suprarealismul e de la Paris, delirul o fi bun la Zürich, la cafenea. Aici nu-i acolo. Aici se oprește trenu-n gară, nu gara la tren. Aici e țara lui *Ion*,

a Fanarioților și a lui *Soarbe-Zeamă*, aici Vlad Țepeș i-a tras pe solii turci în țeapă, nu le-a spus „trageți întâi dumneavoastră, domnilor englezi”, iar Petrace Carp i-a arătat lui Vodă Carol că porumbul se mănâncă cu mâna, aici e pe viață și pe moarte, aici nu e decor sofisticat și suprem de nebunatic, nu-s draperii și delicii nu-i paradise ori iad artificial, aici e ca la dugheană, ca la tejghea, ca la obor; ca la proces de clironomie; nu-i cu giuvaericale, e cu pietre, cu bolovani (și dintr-o dată gândul mă poartă spre Brâncuși, țăran hotărât care-și cioplește materialul cu gesturi mari de cosaș). Aici e scăldătoarea Vitezda¹: te arunci ori ba. Aici, acum, acum, acum. Aici de declari băiete, aici, pe loc, alegi.

Acum trebuie să mă aleg, să mă proiectez. Mă avânt? Pot? Vreau? Știu? Ce curios lucru: văd că dacă vreau să apuc pe calea creștinismului trebuie să mint. Cum a mintit și poporul acesta (în mijlocul căruia m-am născut și spre care mă simt mereu atras) – și bine a făcut cănd a fost nevoie să se plece fesului, neamțului, moscovitului. Trebuie să mint aşa cum în matematici soluția uneori nu poate fi găsită decât mai întâi complicând datele, ocolind miezul problemei. Trebuie să mint. Astă înseamnă că lucrurile nu sunt atât de simple. Lumea nu e simplă. Astă înseamnă că bine a zis Julien Benda cănd a zis că urăște pe cei ce complică lucrurile simple, dar nu mai puțin pe cei ce simplifică lucrurile complicate.

Creștinismul, băiete, nu-i tot una cu prostia. Apele râului Târgului și râului Doamnei nu curg pentru netoți și clopoțele bisericii Capra nu bat numai pentru babe cucernice. Las' că și alea căt îs de surde și tot o potriveșc.

Ea e pe-un scaun la vreo doi metri în stânga mea; ei în față, la birou. A, ați vrea voi să mă las cuprins de vraja semi-visului, de fumul amețitor al unei scenografii suprarealiste... Intelectualii or fi slabii, dar cunoașterea cărților nu-i fără de folos căci poate da, acută, senzația unui *dejá vu* ori măcar a unui *dejá imaginé*... Iată că prinde bine. Nici buchea nu-i de lepădat. Nu, oî fi eu ovrei și sensibil, dar ați uitat (și ai uitat și *tu*, când ai calculat cu ei, căci bunăvoița ta ce poate fi de nu mijlocul de a mă atrage alături de tine, de a-mi ușura drumul, de a-mi auri și a-mi îndulci pilula de fieri care-i de căcat? – uite că am început să vorbesc buruienos, ca niciodată, și ce stenic e! ce minunat mă simt – chirurgii și militarii d-aia se vede că înjură, ca să nu piardă contactul cu fapta, să nu se lase furați de nepăsare, să nu le fie tot una), ați uitat că sunt născut la mahala și trăit la țară. Pantelimonul și Clucereasa.

Dur. Simplu. Plin de înțeleaptă și retenie. Mai e timp. Creștinismul nu e neapărat bleg.

Așadar:

— Nu țin minte nimic. Nu știu să fi spart vreun pahar. Nu l-am auzit pe comeseanul nostru spunând ceva dușmănos.

— Mă, ai fost la masa aceea? Și nu s-a discutat dușmănos?

— La masă am fost, era ziua mea și în ajun fusese a ei. Dar nu s-a discutat dușmănos.

— Nu ți-i minte?

— Nu.

— Da paharul ții minte că l-am spart!

— Nici.

— Mă, ți-e prietenă. (Și mi-o arată, dramatic, ceremonios.) Recunoști că ți-e prietenă?

— Recunosc.

— Atunci? De ce ar spune că ai auzit ce n-am auzit? Ce, nu cumva vrei să spui că minte?

— Nu știu. Nu spun că minte. Spun că nu-mi reamintesc eu nimic.

Ceainicul e ceainic. Soba nu-i elefant. În pământ încolțește grăul. Din piatră se fac case și se durează statui. Hristos nu-i Dumnezeu al neorânduielii și al măștilor. *Jupân Codărălă greu de cap*.

Iar ea? Ea e cu ei — simplu ca bună ziua. E de partea cealaltă. Da, au făcut *ei* ceva încă nefăcut. Au adus, e drept, în lume ceva *nou*: până acum dacă voiai să pierzi un om te adresai dușmanilor săi: soției de care a divorțat, prietenului de care s-a rupt, asociatului pe care l-a tărât la tribunal; aportul *noului*, inovația cea mai de seamă este că pentru a distrugă un ins ei nu merg la certății ci la prietenii lui, la nevastă, la copii, la ibovnice, la cei pe care-i iubește și-n care și-a pus, omenește, prostește, încrederea și setea de afecțiune.

Amețeala. Amețeala e senzația cea mai chinuitoare. Nici o durere nu-i atât de cumplită. Amețeala. Lumea se învârte, se desface, te desfaci și tu, ești rupt în bucăți. Obiectele se răsucesc, am văzut eu un film expresionist după *Crimă și pedeapsă*; toate erau strâmbă: acoperișurile, gardurile, felinarele. Chinul e atroce. Răsturnarea: prietenul te acuză. Blocurile se prăbușesc. Ea e *dincolo*, acum e din ce în ce mai plăcăsită, („Ei ce zici? Uite-ți marfa!”) mai chirică. Cutremurul spintecă solul și-ți spintecă ființa, pe o linie mediană.

Hai, hai, Dostoievski nu a predicat amețeala, ci pe Domnul Hristos. Hai, înțelege și dă-ți seama de ce nu-ți vine a crede: nu ești prea fricos și nu ești sofisticat. A pătruns și-n tine ceva din bruta vulpenie a mahalagiului, din încăpățânarea țăranului. Hai, știi ce ai de făcut, hai *nu te mai amăgi*, ai și ales; poți rezista și ești treaz pe deplin, hai înțelege — oricât te-ar uimi, te-ar speria — dă-ți seama că *ai căștigat*, ține-l pe NU în brațe, e al tău, suprarealismul e doar o teorie, viața nu-i tot una cu visul, aici nu-i ceainărie de opium și nici salon al suavelor miresme, aici e un ticălos de birou de anchetă, statistică dovedește că realitatea nu-i vis: Valéry avea dreptate.

Ai vrea tu să te refugiezi în frică, în brumă, în coșmar... ai vrea... Ar fi ușor, — ce dulce ar fi să te poți adăposti între vis și viață, în confuzie sau incert, printre delicioase cadavre sau pe masa de operații, între umbrelă și mașina de cusut, în cada lui Marat transformată în balon zburător, la Samarkand într-un palat din o mie de nopți și o noapte, în *delir*: delirul, izvorul tuturor compromisurilor. Dar nu te mai poți recuza. Cine ți-ar oferi adăpost? S-a zis cu tine, ovreiașule, intelectualule, orășanule: ai încălțat opincile realității, au să-ți bătătoarească tălpile. De-acum s-a isprăvit cu delicatețurile și iluziile mângâietoare, cu pleoapele lăsate peste lascive, odihnitoare alcătuiri de alte lumi, mai blânde, mai ductile. Nu te mai poți refugia în imaginar: ești bun de front, bun de rezistență, bun de minciuni sfinte și grijiliuți ticiuti, bun de îndărătnicie. Ești bun de foc. Nu ți-a mers la reformare, Nuhăm. Înainte, marș!

— Nae Ionescu spune că cine nu are sânge românesc poate fi „*bun Român*”, dar cu nici un preț și orice s-ar petrece nu poate fi „*Român*”.

Așa și este, dacă nu-i decât pe măsura putințelor omenești. Dar ce nu e cu putință la oameni e cu putință la Dumnezeu. Pe cale omenească, obișnuită, după fire, nu poți trece de la însușiarea de „*bun Român*” la starea de „*Român*”. Dar prin botezul săngelui, ca vărul meu Teodor la Mărășești, dar pe cale de transfigurare? Cum de nu și-a adus Nae Ionescu aminte de *Matei* 19, 26, de *Marcu* 10, 27, de *Luca* 18, 27? Cum de n-a înțeles că și aici există un drum presărat cu flori de iasomie și cu minuni, al înnoirii care face ca toate să devină cu putință, usoare? Cui crede că vinul se poate preschimba în sânge, nu-i vine greu a recunoaște că duhul poate săvârși mutații semiotice cu săngele.

Biologic, etnic, da. Mistic, problemele se pun însă cu totul altfel și ceea ce nu e cu putință pe un plan devine cu totul posibil, degrabă, pe celălalt.

(*Matei* 19, 26: „Dar Iisus, privind la ei le-a zis: La oameni aceasta e cu neputință, la Dumnezeu însă toate sunt cu putință”; *Marcu* 10, 27: „Iisus privind la ei, le-a zis: La oameni lucrul e cu neputință, dar nu la Dumnezeu. Căci la Dumnezeu toate sunt cu putință”; *Luca* 18, 27: „Iar El a zis: Cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu putință la Dumnezeu”.

— Atenție la acel *privind la ei* care arată cătă însemnatate dădea Iisus acestor cuvinte pline de tâlc, și greu, poate, nu de înțeles, ci de asimilat.)

28 August, 1964

Nimeni nu se face creștin, măcar de primește botezul, ca mine, Tânărul în viață. Gândesc că nu-i altminteri nici în conversiunile